

Pagrindiniai klausimai:

- Koks specialiųjų poreikių tenkinimo lygis bendrojo lavinimo mokyklose ?
- Kaip identifikuojami specialieji ugdymo(si) poreikiai?
- Kaip vertinama psichologinė, specialioji pedagoginė pagalba?

PSICHOLOGINĖS, SPECIALIOSIOS PEDAGOGINĖS IR SPECIALIOSIOS PAGALBOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIAMS LYGIS

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų pagrindiniuose siekiniuose yra pabrėžiama būtinybė sudaryti būtiniausias socialines mokymosi sąlygas visiems jų stokojantiems asmenims ir pasiekti, kad visi specialiųjų poreikių turintys vaikai ir jaunimas galėtų mokytis visų tipų mokyklose jiems palankioje ugdymo(si) aplinkoje pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas.

Siekiant įvertinti asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, galimybes mokytis šalies bendrojo lavinimo mokyklose, Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu buvo atliktas tyrimas „[Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis](#)“. Šiame leidinyje skaitytojams pateikiami šio tyrimo apibendrinti rezultatai ir pagrindinės išvados.

Tyrimo išvados

Daugumoje apskričių ugdymo įstaigų specialiųjų poreikių tenkinimo lygis nepakankamas: specialioji pedagoginė pagalba teikiama tik daliai specialiųjų poreikių turinčių vaikų (šis rodiklis apskrityse svyruoja nuo 28 iki 11%).

Prasčiausiai ugdymo įstaigose identifikuojami nedideli specialieji ugdymo(si) poreikiai. Juos tenkinant daugumoje savivaldybių, apskričių mokyklų specialiojo pedagogo pagalba neteikiama vaikams, jų tėvams ir ugdantiems pedagogams.

Tiksliau ir patikimiau identifikuojami vidutiniai, dideli ir labai dideli vaikų specialieji ugdymo(si) poreikiai.

Specialiąją pedagoginę pagalbą ir specialiojo pedagogo veiklą mokykloje ugdymo proceso dalyviai (tėvai, mokiniai, mokyklos atstovai) vertina nevienareikšmiškai.

Jų nuomone:

- geriausiai mokyklose išplėtotą specialiojo pedagogo pagalbos sritis – pedagoginis vertinimas ir tiesioginė pagalba vaikui;
- daugiau specialiojo pedagogo pagalbos reikėtų padedant mokytojams individualizuoti ugdymą.

Palyginti geriausiai šalyje teikiama logopedinė pagalba.

Ugdymo proceso dalyvių vertinimu, psichologinė pagalba – viena iš labiausiai pokyčių reikalaujančių sričių.

Tėvų, mokytojų, vaiko įtraukimas į ugdymo ir pagalbos procesą yra viena iš silpniausiai įgyvendinamų sričių.

Specialistai ir mokyklos administracija teikiamos pagalbos situaciją vertina palankiau nei tėvai ir mokytojai, tačiau tai, kad būtina šį tą keisti – didinti pagalbą ir gerinti jos kokybę, – teigia visi dalyviai, ypač paslaugų gavėjai.

SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MASTAS IR JŲ IDENTIFIKAVIMO LYGIS

Mokinių specialiųjų poreikių¹ identifikavimo lygis ir specialiųjų poreikių mastas mokyklinėje populiacijoje 2006–2007 m. m. bendrojo lavinimo mokyklose buvo vertinamas pagal rodiklius, kurie skaičiuoti remiantis Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis apie dešimties apskričių bendrojo lavinimo mokyklų mokinius, turinčius specialiųjų poreikių. Skaičiuota **specialiųjų poreikių** (nedidelių, vidutinių, didelių ir labai didelių) turinčių mokinių dalis (proc.) lyginant su bendru mokinių skaičiumi². Rodiklis atspindi specialiųjų poreikių turinčių mokinių ir visų mokinių skaičiaus santykį bei atskleidžia specialiųjų poreikių identifikavimo lygį ir, jei specialieji poreikiai identifikuoti tinkamai, vaikų specialiųjų poreikių mastą. Norint nustatyti tam tikras specialiųjų poreikių identifikavimo tendencijas, skaičiuotas ir analizuotas specialiųjų poreikių turinčių vaikų procentas rajonuose, apskrityse ir visoje šalyje.

Analizuoti specialiųjų poreikių turinčių mokinių dalį lyginamuoju aspektu sudėtinga todėl, kad šio rodiklio lyginimas su šalies vidurkiu (šalies specialiųjų poreikių vaikų, besimokančių bendrojo ugdymo įstaigose, vidurkis yra apie 10 proc.) ar apskričių bei atskirų rajonų rodiklių lyginimas tarpusavyje negali patikimai atsakyti į klausimą apie specialiųjų poreikių identifikavimo kokybę. Specialiųjų poreikių rodiklis priklauso ne tik nuo pedagogų ir specialistų gebėjimo identifikuoti vaikų poreikius, bet ir nuo nevienodo vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiskirstymo įvairiose mokyklose, rajonuose, apskrityse.

Specialiųjų poreikių turinčių mokinių dalis apskrityse yra: Vilniaus – 6 proc.; Tauragės – 7 proc.; Marijampolės – 8 proc.; Alytaus – 9 proc.; Klaipėdos – 10 proc.; Kauno ir Telšių – po 11 proc.; Utenos – 12 proc.; Panevėžio – 13 proc.; Šiaulių – 17 proc. Orientyrų laikant šalies vidurkį (10 proc.) nedideliu specialiųjų poreikių turinčių mokinių procentu itin išsiskiria Vilniaus, Tauragės, Marijampolės, Alytaus apskritys.

Ypač žemais specialiųjų poreikių turinčių mokinių rodikliais pasižymintys rajonai bei atskiros mokyklos turėtų sulaukti didesnio švietimo vadovų, ypač specialistų, apskrityse ir savivaldybėse kuruojančių specialiųjų ugdymą, dėmesio. Derėtų išsiaiškinti, ar tokie rodikliai iš tiesų atspindi realią situaciją, ar mažas procentas rodo mokyklos nenorą „matyti“ ugdytinių specialiuosius poreikius ir organizuoti specialiąją pedagoginę pagalbą.

Mažas specialiųjų poreikių mokinių procentas dažnai susijęs su mažu specialistų skaičiumi arba jų nebuvimu mokykloje arba rajone. Tolesnė leidinio autorių atlikta specialiųjų poreikių tenkinimo lygio analizė taip pat parodė, kad neretai mažas nurodytas specialiųjų poreikių turinčių vaikų skaičius susijęs su prastu specialiųjų poreikių tenkinimo ir specialiosios pedagoginės pagalbos lygiu, todėl galima suabejoti ir poreikių lygio nustatymo korektiškumu. Patenkama į „užburta ratą“: nėra specialistų, gebančių nustatyti specialiuosius poreikius, o specialistų nėra todėl, kad „nėra“ vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių.

Itin svarbiu rodikliu tyrimo autoriai laikė **vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių turinčių mokinių dalį (proc.)** lyginant su bendru mokinių skaičiumi. Rodiklis atspindi didesnių specialiųjų poreikių turinčių mokinių ir visų mokinių skaičiaus santykį ir atskleidžia vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių tenkinimo, kuriam būtina specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, mokytojų padėjėjų ir kt.) pagalba, poreikį (šalyje, apskrityje, rajone, mokykloje).

Jei tenkinant nedidelius specialiuosius ugdymosi poreikius svarbiausias pagalbininkas yra klasės ar dalyko mokytojas, o specialistas (specialusis pedagogas, logopedas ir kt.) yra tik jo ir vaiko tėvų konsultantas, tai tenkinant vidutinius, didelius ar labai didelius poreikius, specialusis pedagogas atlieka ne tik mokytojų, vaikų ir tėvų konsultanto funkcijas, bet ir tiesiogiai dirba su vaiku individualų ar grupinį darbą, teikia vaikui specialiąją pagalbą klasėje ar kabinete.

Vaikų, turinčių vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų poreikių, procentas įvairiose apskrityse ir rajonuose kur kas tolygesnis negu bendras specialiųjų poreikių rodiklis. Daugumoje apskričių ir rajonų šis procentas mokyklinėje populiacijoje yra nuo 2 iki 4 proc. Kur kas mažesni skirtumai, identifikuojant vidutinius, didelius ar labai didelius poreikius, leistų laikyti šį rodiklį tikslesniu nei bendras specialiųjų poreikių rodiklis. Galima manyti, kad vertinant vidutinius, didelius ar labai didelius poreikius, taikomi vienodesni standartai, nustatant didesnius poreikius visada dalyvauja pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai.

PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO LYGIS IR PAGALBOS POREIKIO ANALIZĖ

Tyrimo metu skaičiuotas mokinių skaičiaus, tenkančio vienam psichologui, santykis su normatyvu, kai vienam psichologui etatui tenka nuo 301 iki 600 mokinių³. Santykio su normatyvu rodiklis rodo psichologinės pagalbos prieinamumą mokiniams, t. y. kokia dalis mokinių realiai gali gauti psichologinę pagalbą. Procentinė santykio su normatyvu išraiška parodo dalį mokinių, kuriems teikiama psichologinė pagalba, numatyta pagal normatyvinius dokumentus – taip nustatomas poreikio tenkinimo lygis.

Psichologinės pagalbos teikimo lygis šalies ugdymo įstaigose labai skiriasi. Visagine ir Neringoje psichologinės pagalbos lygis pagal formaliuosius rodiklius 2006–2007 m. m. atitiko reikalavimus. Palyginti geriau psichologinė pagalba teikiama Birštone (59 proc. mokinių), Kauno rajone (53 proc.), Vilniuje, Klaipėdoje ir Klaipėdos, Švencionių, Kaišiadorių rajonuose (50 proc.). Psichologinė pagalba šiuose miestuose ir rajonuose prieinama ne mažiau kaip pusei bendrojo lavinimo mokyklų mokinių.

Apskritai psichologinės pagalbos teikimo lygis ugdymo įstaigose itin prastas: daugelyje ugdymo įstaigų ji visai neteikiama, o tose apskrityse

ir rajonuose, kuriuose dirba psichologai, pagalba teikiama tik mažai daliai ugdytinių. Yra rajonų (Alytaus, Lazdijų, Varėnos, Panevėžio, Plungės, Kazlų Rūdos, Pagėgių, Šilalės, Tauragės, Ignalinos ir kt.), kurių mokyklose 2006–2007 m. m. psichologai nedirbo. Kituose rajonuose, kuriuose dirbo psichologai, psichologinė pagalba buvo teikiama nuo 5 iki 60 proc. mokinių. Menkas psichologinės pagalbos organizavimo ir teikimo lygis buvo Šiaulių miesto mokyklose (pagalba teikiama tik 5 proc. mokinių) ir Šiaulių (6 proc.), Šalčininkų (7 proc.), Biržų, Jurbarko, Trakų rajonų mokyklose (po 8 proc.).

Analizuotas **psichologinės pagalbos teikimo lygis ir poreikis ugdymo proceso dalyvių (tėvų, mokytojų, mokyklos administracijos) vertinimu**: ar jie patenkinti esama situacija, kokių pageidauja psichologinės pagalbos mokykloje pokyčių? Atlikus nuomonių apie psichologinę pagalbą (psichologo funkcijas ir atliekamą darbą) analizę, atskleistos trys realiai teikiamos psichologinės pagalbos bendrojo lavinimo mokykloje funkcijos: **psichologas kaip konsultantas ir vaiko ugdymo(si) situacijos ekspertas; psichologas kaip mokyklos bendruomenės švietėjas; psichologas, teikiantis rekomendacijas tėvams ir mokytojams.**

¹ Leidinyje vartojamas *specialiųjų poreikių* terminas, nes jis yra vartojamas ir teisinėje duomenų bazėje. Čia ir toliau pateikiami duomenys ir jų interpretacijos yra apie *specialiųjų ugdymo(si) poreikių* turinčius mokinius.

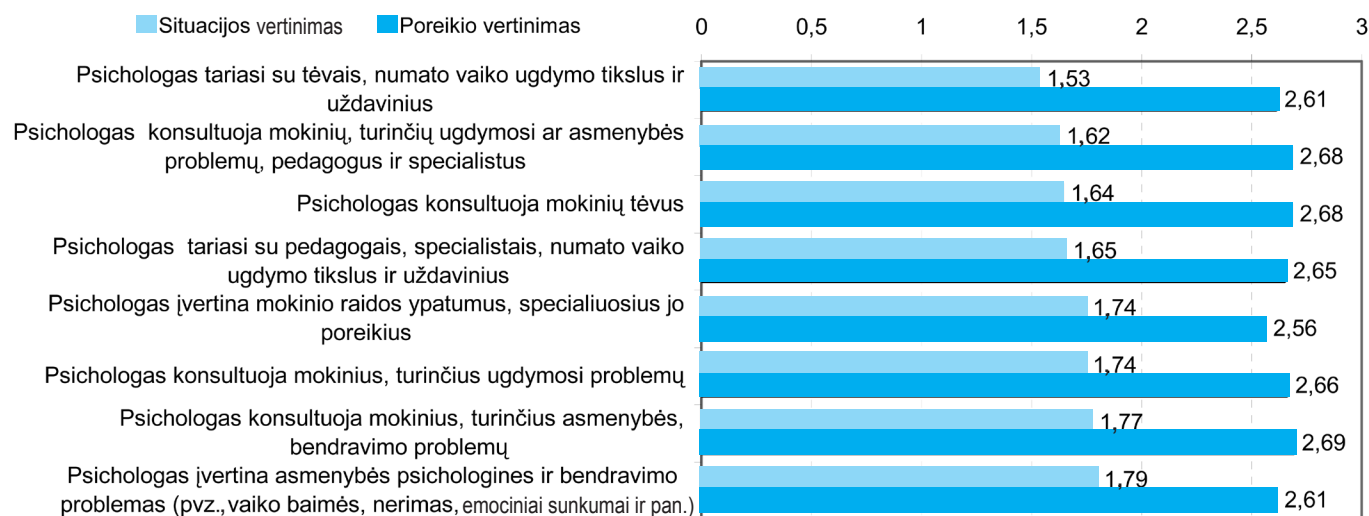
² Šis rodiklis (6.1) nurodytas švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakyme Nr. ISAK-2692 „Dėl Valstybės švietimo stebėsenos rodiklių patvirtinimo“ ir buvo iki šiol skaičiuojamas.

³ Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-837 „Dėl psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Visa **psichologo kaip konsultanto ir vaiko ugdymo(si) situacijos eksperto** veikla (įvertinimas, konsultavimas, tarimasis su tėvais ir/ar mokytojais) pagal respondentų pateiktus vertinimus nėra pakankamai gera. Labiausiai pokyčių pageidaujama šiose srityse: psichologas tariasi su tėvais, numato vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius bei psichologas konsultuoja

tėvus, mokytojus ir specialistus, dirbančius su mokiniais, turinčiais ugdymosi ar asmenybės problemų. Pokyčių poreikį išsakė visi apklaustos dalyviai (mokykloje dirbantys ir specialiąją pagalbą teikiantys specialistai, mokyklos administracija, mokinių tėvai). Labiausiai keisti esamą situaciją norėjo mokinių tėvai ir mokykloje dirbantys dalykų mokytojai.

Psichologinės pagalbos „Psichologas kaip konsultantas ir vaiko ugdymo(si) situacijos ekspertas“ sritis: situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

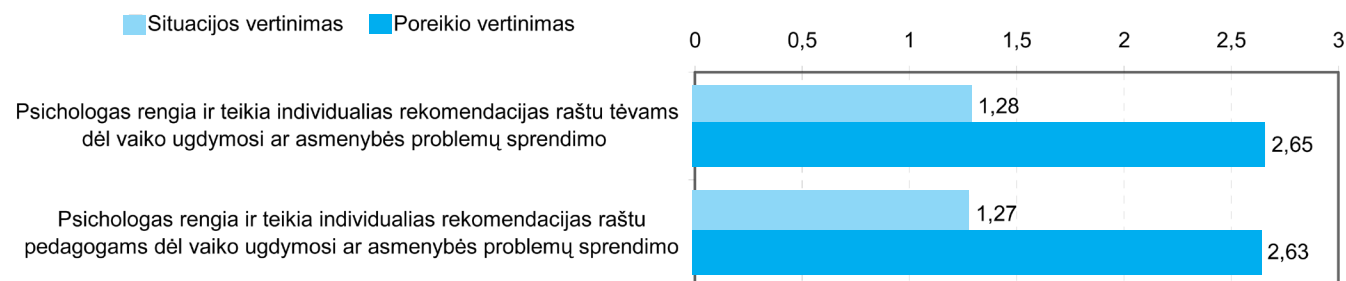

Mažai veiksmingos ir labiausiai pokyčių reikalaujančios veiklos sritys yra psichologo kaip psichologinės prevencijos programų, padedančių išvengti asmenybės ir ugdymo(si) problemų, inicijavimo, rengimo ir įgyvendinimo sritis bei psichologo kaip mokyklos bendruomenės švietėjo vaiko raidos ir kt. psichologijos klausimais sritis. Apklaustos dalyviai labiausiai patenkinti ir kaip vidutiniškai veiksmingą vertina psichologo veiklą, atliekant aktualius psichologinius tyrimus mokykloje. Respondentai (ypač tėvai) pritaria, kad būtų skiriama daugiau dėmesio visoms aptartoms psichologinės pagalbos sritims.

Psichologinės pagalbos bendrojo lavinimo mokykloje sritis **psichologo teikiamos rekomendacijos tėvams ir pedagogams** apima psichologo rekomendacijų dėl vaiko ugdymosi ar asmenybės problemų sprendimo teikimą. Respondentų vertinimu, psichologai per mažai rengia ir teikia individualių rekomendacijų tėvams ir pedagogams.

Ugdymo(si) proceso dalyviai (mokyklos administracijos atstovai, mokytojai, specialistai ir mokinių tėvai) psichologinę pagalbą bendrojo lavinimo mokyklose vertina kaip nepakankamai veiksmingą arba mažai veiksmingą. Visų ugdymo(si) proceso dalyvių nuomone, bendrojo lavinimo mokykloje visos nurodytos psichologo veiklos sritys turėtų būti stiprinamos.

Psichologinės pagalbos „Psichologo rekomendacijos raštu tėvams ir pedagogams“ sritis: situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

SPECIALIOSIOS PEDAGOGINĖS PAGALBOS TEIKIMO LYGIS IR PAGALBOS POREIKIO ANALIZĖ

Buvo analizuota, kaip specialioji pedagoginė pagalba teikiama specialiųjų poreikių (nedidelių, vidutinių, didelių ir labai didelių) turintiems ugdytiniams. Skaičiuotas specialiųjų poreikių turinčių mokinių skaičius, tenkančio vienam specialiajam pedagogui, santykis su normatyvu (normatyvas yra 20–30 specialiųjų poreikių turinčių mokinių)⁴.

Santykio su normatyvu rodiklis rodo pagalbos prieinamumą specialiųjų poreikių turintiems mokiniams, specialiųjų poreikių tenki-

nimo formalųjį lygį, t. y. kokiai daliai specialiųjų poreikių turinčių mokinių, kuriems rekomenduota specialioji pagalba, ji iš tikro teikiama. Atskleidžiamas specialiosios pedagoginės pagalbos poreikio ir galimybės jį tenkinti santykis (šalyje, apskrityje, rajone, mokykloje) bei kokia dalis mokinių gali gauti rekomenduotą pagalbą. Duomenys apie specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygį 2006–2007 m. m. apskrityse pateikiami žemiau esančioje lentelėje⁵.

⁴ Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-838 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁵ Duomenys apie specialiųjų poreikių turinčių mokinių ir specialiųjų pedagogų skaičių imti iš ŠVIS duomenų bazės 2007 m. liepos–rugsėjo mėn. ir ne visada sutampa su apskričių ar miestų specialistų, kuruojančių specialųjį ugdymą, ar miestų (rajonų) PPT turimais duomenimis.

Duomenys apie specialiosios pedagoginės pagalbos teikimą⁶

Apskritis	Specialiųjų poreikių mokinių skaičius, tenkantis vienam specialiajam pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis (proc.)	Vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių mokinių skaičius, tenkantis vienam specialiajam pedagogui	Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių turintiems vaikams lygis
Alytaus apskritis	184	14	46	53
Kauno apskritis	216	11	41	63
Klaipėdos apskritis	161	16	37	67
Marijampolės apskritis	182	14	72	33
Panevėžio apskritis	128	20	36	71
Šiaulių apskritis	96	25	21	111
Tauragės apskritis	96	25	39	67
Telšių apskritis	196	13	55	50
Utenos apskritis	91	28	33	77
Vilniaus apskritis	155	17	51	50

Tyrimo duomenys rodo, kad specialioji pedagoginė pagalba teikiama tik mažai daliai specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių ugdytinių, t. y. nuo ketvirtadali iki dešimtadali vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių. Labai skiriasi tos pačios apskrities įvairių rajonų rodikliai.

Aptartieji rodikliai [atskleidžia specialiosios pedagoginės pagalbos, kurią teikia specialusis pedagogas, lygį](#), o ne apskritai specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo lygį. Specialiuosius ugdymosi poreikius, ypač nedidelius, tenkina ne tik ir ne tiek specialieji pedagogai, kiek klasių ir dalykų mokytojai. Šiais atvejais specialiojo pedagogo funkcija yra ne dirbti tiesiogiai su vaiku, bet konsultuoti mokytojus dėl alternatyvių ugdymo būdų taikymo, mokymo priemonių parinkimo, ugdymo programos modifikavimo. Didžiausias nežymių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo krūvis tenka mokytojams. Tačiau negalima laikyti patenkinama situacija tų rajonų ir mokyklų, kuriose nedidelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams visiškai neteikiama specialiojo pedagogo pagalba, numatyta specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkoje.

Itin svarbiu rodikliu, atspindinčiu būtinos specialiosios pedagoginės pagalbos lygį, laikomas [vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių turinčių mokinių skaičiaus, tenkančio vienam specialiajam pedagogui, santykis su normatyvu](#) (normatyvas 20–30 specialiųjų poreikių turinčių mokinių). Rodiklis rodo pagalbos prieinamumą didesnių specialiųjų poreikių turintiems mokiniams, kuriems būtina specialistų (specialiųjų pedagogų) pagalba. Atskleidžiamas [specialiosios pedagoginės pagalbos poreikio ir galimybės jį tenkinti santykis](#) (šalyje, apskrityje, rajone, mokykloje), nurodant, kokia dalis mokinių gali gauti rekomenduotą pagalbą. Procentinė santykio su normatyvu išraiška parodo [procentą vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių turinčių mokinių, kuriems teikiama pagalba, numatyta pagal normatyvinius dokumentus, atspindi šių poreikių tenkinimo lygį](#).

Tos pačios apskrities atskirų rajonų rodikliai labai skirtingi, todėl apibendrinti duomenys tik iš dalies ir santykinai atspindi specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tendencijas. Pavyzdžiui, Alytaus apskrityje Alytuje ir Druskininkuose pagalbos lygis visiškai atitinka nurodytus standartus (100 proc.), Lazdijų rajone – 50 proc., o Alytaus ir Varėnos rajonų vaikai, turintys vidutinių, didelių ir labai didelių poreikių, visiškai negavo specialiosios pedagoginės pagalbos. Klaipėdos apskrityje Klaipėdoje ir Palangoje specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis atitinka formalius reikalavimus, numatytus dokumentuose, o Skuodo rajono mokiniams specialiojo pedagogo pagalba visiškai nebuvo teikiama. Marijampolės apskrityje specialioji pedagoginė pagalba geriausiai teikiama Šakių rajone (67 proc. mokinių), o prasčiausiai – Kalvarijos savivaldybėje (pagal-

ba teikta 20 proc.) ir Vilkaviškio rajone (10 proc.). Geriausiai specialioji pedagoginė pagalba vaikams, turintiems vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių, buvo teikiama Šiaulių apskrityje (ne tik šiems mokiniams, bet ir daliai mokinių, turinčių nedidelių ugdymosi poreikių).

Tikslesnė informacija gaunama analizuojant rajonų duomenis. Dar tiksliau specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo padėtį atspindėtų atskirų ugdymo įstaigų analogiškas rodiklis. Šis rodiklis galėtų būti viena iš paskatų ugdymo įstaigų vadovams bei apskričių ir rajonų švietimo specialistams, atsakingiems už specialųjų ugdymą, domėtis padėtimi tų įstaigų, kuriose ignoruojama vaikų, turinčių vidutinių, didelių ir labai didelių poreikių, specialiosios pedagoginės pagalbos reikmė.

Analizuojant specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygį, ryškėja kai kurių mokyklų vadovų tendencija vietoj specialiosios pedagoginės (specialiojo pedagogo) pagalbos apsiriboti kur kas paprastesne ir „pigese“ specialiaja pagalba, kurią teikia mokytojų padėjėjai. Mokytojų padėjėjų etatų palyginti daug įsteigta kai kurių miestų ir rajonų mokyklose: pavyzdžiui, Elektrėnų savivaldybės mokyklose 2006–2007 m. m. nedirbo nė vienas specialusis pedagogas, bet dirbo 8 mokytojų padėjėjai; Vilniaus miesto 106 mokyklose dirbo 22 specialieji pedagogai ir 50 mokytojų padėjėjų; Kauno 72 mokyklose dirbo 8 specialieji pedagogai ir 15 mokytojų padėjėjų. Akivaizdu, kad šių specialistų veiklos pobūdis iš esmės skiriasi, todėl negalima pakeisti specialiojo pedagogo pagalbos mokytojo padėjėjo pagalba.

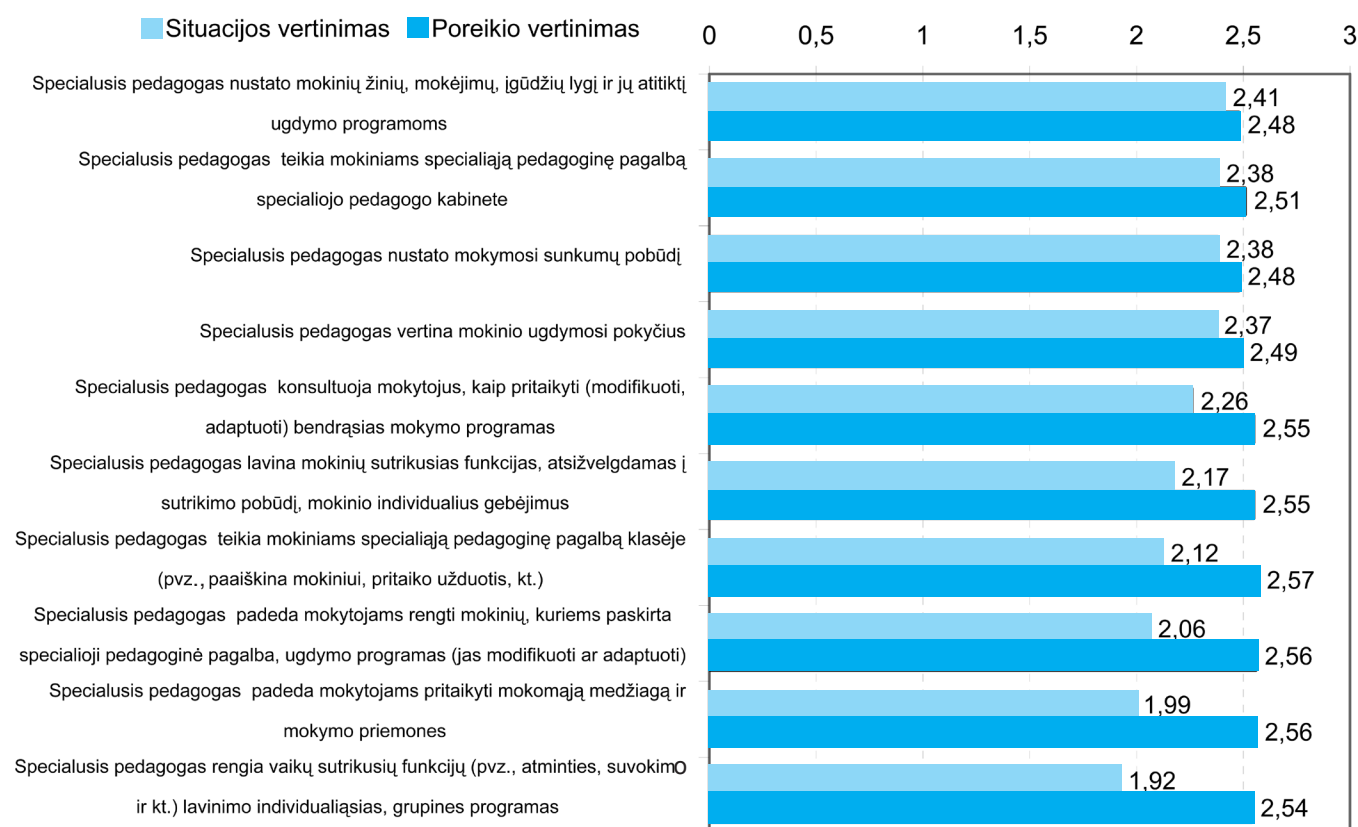
Analizuotas [specialiojo pedagogo pagalbos poreikis ir jo tenkinimo lygis ugdymo proceso dalyvių vertinimu](#). Analizė atskleidė dvi esmines specialiojo pedagogo veiklos sritis: [specialusis pedagogas – tiesioginės pagalbos teikėjas vaikui ir mokytojams mokykloje bei partneriška, į ugdymo proceso dalyvių įtraukimą orientuota specialiojo pedagogo pagalba](#).

Specialiojo pedagogo veiklos sritis – [specialusis pedagogas – tiesioginės pagalbos vaikui ir mokytojams teikėjas mokykloje](#) apibūdina specialiojo pedagogo vertinamąją veiklą, nustatant ugdytinių mokymosi sunkumų pobūdį, žinių, mokėjimų, įgūdžių lygį ir jų atitiktį ugdymo programoms; tiesioginę pagalbą mokiniui ugdymosi procese; pagalbą mokytojams.

Palankiausiai vertinama specialiojo pedagogo veikla identifikuojant mokinių ugdymosi sunkumų pobūdį; žinių, mokėjimų, įgūdžių lygį ir jų atitiktį ugdymo programoms. Respondentų atsakymų rezultatų analizė rodo, kad veiksmingesnė, geriau teikiama specialisto pagalba mokiniui specialiojo pedagogo kabinete negu klasėje.

⁶ Didesnis nei 100 proc. pagalbos teikimo lygis rodo, kad šiais atvejais specialioji pedagoginė pagalba teikiama ne tik vidutinių, didelių ir labai didelių poreikių, bet ir nedidelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams.

Specialiosios pedagoginės pagalbos „Specialusis pedagogas – tiesioginės pagalbos vaiki ir pedagogams teikėjas mokykloje“ sritis: situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

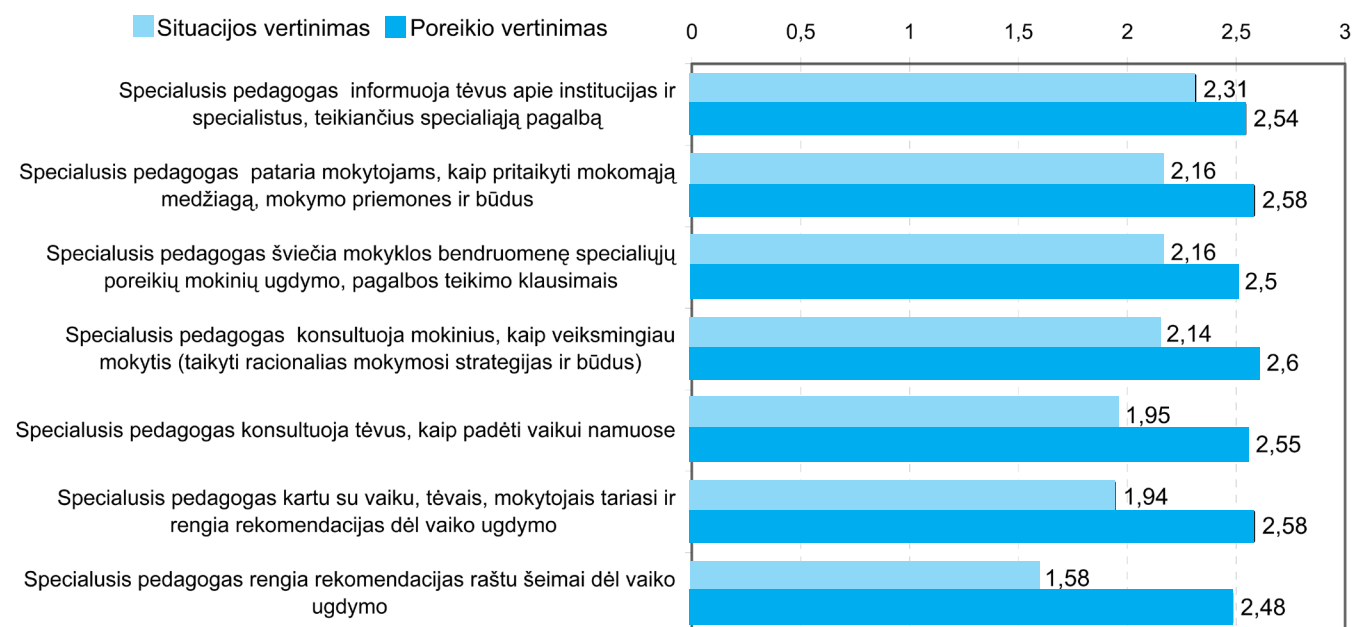

Labiausiai pokyčių pageidauja mokytojai. Jiems atrodo, kad specialieji pedagogai turėtų daugiau suteikti konsultacinės pagalbos mokytojams, kaip pritaikyti (modifikuoti, adaptuoti) bendrąsias mokymo programas; padėti mokytojams rengti mokinių, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas; padėti mokytojams pritaikyti mokomąją medžiagą ir priemones; didinti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams klasėje. Panašios nuomonės laikosi ir administracijos atstovai bei patys specialistai.

[Partneriška, į ugdymo proceso dalyvių įtraukimą orientuota specialiojo pedagogo pagalba](#) apima specialiojo pedagogo bendravimą su tėvais

ir kitais ugdymo proceso dalyviais ir jų įtraukimą į vaiko ugdymo(si) procesą, informuojant, konsultuojant ugdymo proceso dalyvius. Įtraukimas yra kompleksinis, mokyklos ir tėvų sąveika bei aktyvumu paremtas procesas, numatantis įvairių, su vaiko ugdymu(si) susijusių, dalyvių – tėvų, mokytojų ir įvairių specialistų – demokratinės kultūros ugdymą, partnerystę ir skatinantis tėvų dalyvavimą mokyklos bendruomenės gyvenime⁷. Beveik visada tėvų įtraukimas yra susijęs su mokytojų vertybėmis, nuostatomis ir požiūriais. Respondentai palankiausiai įvertino veiklą specialiojo pedagogo, kai šis teikia informaciją kitiems ugdymo dalyviams.

Specialiosios pedagoginės pagalbos „Partneriška, į ugdymo proceso dalyvių įtraukimą orientuota specialiojo pedagogo pagalba“ sritis: situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

⁷ Bauch J. P. (1994). Categories of parental involvement. *School Community Journal*, Vol. 4 (1), p. 53–60.; Beresford P., Coft S. (1993). *Citizen Involvement: A Practical Guide for Change*. London: Macmillan; Ruškus J., Gerulaitis D. (2007). Interesų derinimo modelis Lietuvos specialiojoje mokykloje. *Specialusis ugdymas*, Nr. 1 (16), p. 78–92.

Apklaustųjų nuomone, menčiau mokykloje išplėtotą pagalbą vaikui ir šeimai šiose srityse: specialusis pedagogas konsultuoja mokinius, kaip veiksmingiau mokytis (taikyti racionalias mokymosi strategijas ir būdus), specialusis pedagogas rengia rekomendacijas raštu šeimai dėl vaiko ugdymo; specialusis pedagogas konsultuoja tėvus, kaip padėti vaikui namuose, bei specialusis pedagogas kartu su vaiku, tėvais, mokytojais tariasi ir rengia rekomendacijas dėl vaiko ugdymo. Šiose srityse išryškėja ir didžiausias pokyčių poreikis.

LOGOPEDINĖS PAGALBOS TEIKIMO LYGIO IR POREIKIO ANALIZĖ

Apie logopedinės pagalbos lygį buvo sprendžiama pagal mokinių, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, skaičiaus, tenkančio vienam logopedui, santykį su normatyvu (normatyvas 55–60 mokinių)⁹. Rodiklis atspindi logopedinės pagalbos prieinamumą mokiniams, t. y. kokia dalis mokinių iš tikro gali gauti rekomenduotą logopedinę pagalbą (šalyje, apskrityje, rajone, mokykloje). Procentinė santykio su normatyvu išraiška parodo dalį mokinių, kuriems teikiama logopedinė pagalba, numatyta pagal norminius dokumentus, ir parodo logopedinės pagalbos poreikio tenkinimo lygį.

Logopedinės pagalbos teikimo lygis vaikams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, lyginant su specialiosios pedagoginės pagalbos lygiu, yra kur kas geresnis. Logopedinės pagalbos poreikis įvairiose apskrityse 2006–2007 m. m. buvo tenkinamas nevienodai – jos teikimo rodiklis svyravo nuo 100 iki 54 proc. Dar didesnė įvairovė konstatuota analizuojant atskirų rajonų ir miestų rodiklius. Galimybę gauti logopedinę pagalbą turėjo nuo 100 iki 23 proc. mokinių. Nemažai yra miestų ir rajonų, kuriuose logopedinės pagalbos lygis, sprendžiant pagal apibendrintus duomenis, pakankamas.

Gerai logopedinė pagalba buvo teikiama Palangos savivaldybėje, Šilutės rajone (Klaipėdos apsk.), Joniškio bei Radviliškio rajonuose ir Šiaulių mieste (Šiaulių apsk.), Rokiškio rajone (Panevėžio apsk.), Molėtų, Zarasų rajonuose, Visagino savivaldybėje (Utenos apsk.), Alytaus rajone ir Alytaus mieste, Lazdijų ir Varėnos rajonuose (Alytaus apsk.), Mažeikių, Plungės rajonuose (Telšių apsk.), Ukmergės rajone, Vilniaus mieste (Vilniaus apsk.), Kauno, Raseinių rajonuose (Kauno apsk.), Kalvarijos, Marijampolės savivaldybėse, Šakių rajone (Marijampolės apsk.) bei Tauragės apskrityje. Logopedinė pagalba 2006–2007 m. m. nebuvo teikiama Skuodo rajone ir Neringos savivaldybėje.

Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo patirtis bendrojo lavinimo mokyklose Lietuvoje yra turtinga ir įvairi, tačiau, kaip rodo įvairūs tyrimai⁹, ugdymo tikrovėje yra ir kai kurių kontroversiškų reiškinių, tarp kurių – bendradarbiavimo vertybių neatpažinimas ir nepripažinimas bei partnerystės veiklų siekiai ir barjerai. Taip pat neįgalieji ir jų šeimos menkai dalyvauja priimančiam sprendimus, socialinių santykių procesuose, be to, specialistai ne tik siekia padėti neįgaliesiems, bet neretai ir dominuoja jų atžvilgiu.

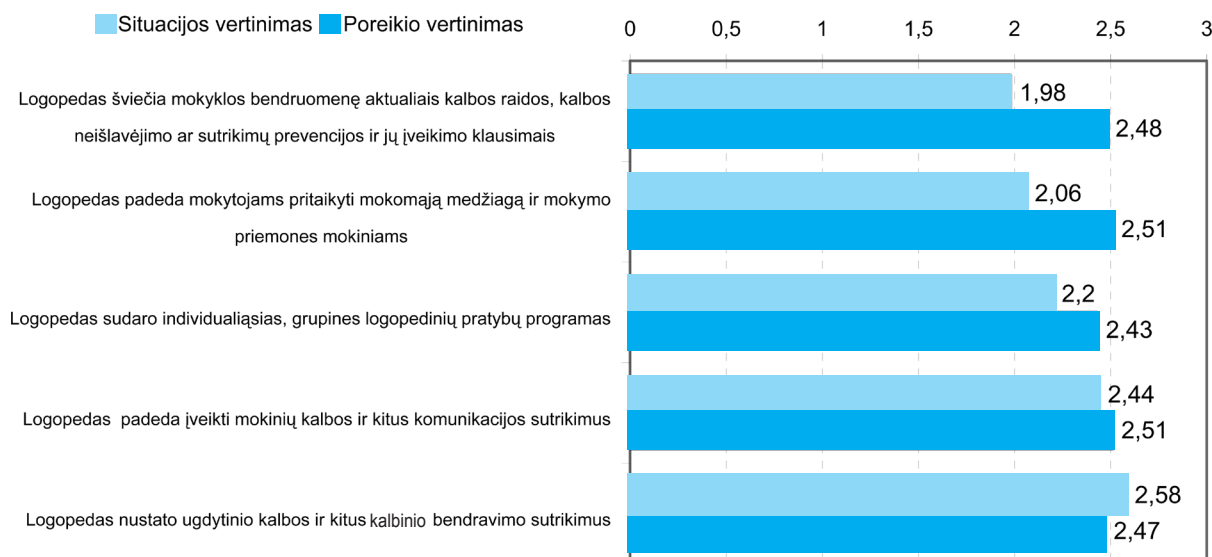
Maža dalis mokinių, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, logopedinę pagalbą galėjo gauti Kupiškio rajone (23 proc. mokinių), Pakruojo rajone (27 proc.), Utenos rajone (33 proc.), Pasvalio rajone (35 proc.), Klaipėdos mieste (42 proc.). Panevėžio, Biržų, Klaipėdos, Ignalinos, Elektrėnų, Kaišiadorių rajonuose logopedinę pagalbą galėjo gauti tik pusė vaikų, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų.

Formalieji apibendrinti rodikliai negali atspindėti kai kurių kokybinių apibūdinimų. Manytina, kad mokyklose, kuriose nėra logopedų, „nėra“ ar labai mažai yra vaikų, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, o šių vaikų „nėra“ todėl, kad nėra specialistų, gebančių juos atpažinti ir teikti jiems pagalbą. Šiais atvejais mokyklų vadovai netgi „atsisako“ specialiųjų ugdymosi poreikių mokinio krepšelio, kuris įpareigotų ugdymo įstaigą teikti vaikui pagalbą.

Analizuotas logopedo pagalbos poreikis ir tenkinimo lygis ugdymo dalyvių požiūriu. Išryškėjo du struktūriniai vienetai, atspindintys specifines logopedo veiklos sritis bendrojo lavinimo mokykloje: **vienkryptė logopedinė pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese** bei **logopedo pagalba bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą**.

Logopedinę pagalbą vertinimo ir ugdymo(si) procese apibūdina tokie požymiai, kaip individuali logopedo vertinamoji veikla nustatant ugdytinių kalbos ir kitus kalbinio bendravimo sutrikimus, tiesioginė pagalba ugdytiniui padedant įveikti kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, individualus planavimas, pagalba mokytojams pritaikant mokomąją medžiagą ir mokyimo priemones mokiniams.

Logopedinės pagalbos „Vienkryptė logopedinė pagalba vertinimo ir ugdymo(si) procese“ sritis: situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

⁹ Ambrukaitis J., Ruškus J. (2002). Specialiųjų poreikių vaikas bendrojo lavinimo mokykloje: ugdymo kokybės kriterijų identifikavimas. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (9), p. 61–72; Ališauskienė S., Miltenienė L. (2003). Tėvų, specialistų ir specialiųjų poreikių turinčių vaikų bendradarbiavimo plėtotė ugdymo institucijose. Tyrimo ataskaita: ŠMM, ŠU. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaita_smm_03.doc [žiūrėta: 2007-10-01]; Bužinskas G. ir kt. (2005). Švietimo pagalba bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams: tyrimo ataskaita. Prieiga internetu: www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/Svietimo_pagalba_b_l_vid_mok_ataskaita.pdf [žiūrėta 2007-09-30]; Ruškus J., Gerulaitis D. (2007). Interesų derinimo modelis Lietuvos specialiojoje mokykloje. *Specialusis ugdymas*, Nr. 1 (16), p. 78–92 ir kt.

⁹ Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-838 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Respondentų nuomone, sėkmingiausiai logopedai realizuoja vertinimo funkciją (logopedas nustato ugdytinio kalbos ir kitus kalbinio bendravimo sutrikimus). Palankiai respondentai vertina ir logopedo tiesioginę pagalbą vaikui (logopedas padeda įveikti mokinių kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus). Gerai vertindami šią veiklos sritį, apklaustieji pabrėžia dar didesnę pagalbą poreikį šioje srityje. Dideli lūkesčiai siejami su logopedo pagalba mokytojams pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo priemones mokiniams. Išryškėja logopedo pagalbą poreikis šviečiant mokyklos bendruomenę aktualiais kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo ar sutrikimų prevencijos, jų įveikimo klausimais. Šiose srityse pagalba vertinama kaip vidutiniškai veiksminga ir yra pageidaujama pokyčių.

Logopedo pagalbą bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą apibūdina tokie požymiai: logopedas kartu su vaiku, tėvais,

mokytojais tariai ir rengia rekomendacijas dėl vaiko ugdymo; logopedas konsultuoja tėvus, kaip padėti savo vaikams; logopedas konsultuoja mokytojus, kaip padėti mokiniams. Dauguma respondentų palankiau įvertino logopedų konsultacinę veiklą (logopedas konsultuoja mokytojus, kaip padėti mokiniams; logopedas konsultuoja tėvus, kaip padėti savo vaikams). Logopedo pagalba bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą vertinama kaip vidutiniškai veiksminga.

Analizuojant skirtingų ugdymo proceso dalyvių (tėvų, mokytojų, specialistų, administracijos atstovų) vertinimo skirtumus paaiškėjo, kad nepalankiausiai logopedo pagalbą bendruomenės nariams įtraukiant juos į ugdymo(si) procesą vertina tėvai ir mokytojai, palankiausiai – mokyklos administracija. Didžiausią pokyčių poreikį šioje srityje išreiškė mokytojai.

SPECIALIOSIOS PAGALBOS TEIKIMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE: PAGALBOS TEIKIMO IR POREIKIO PAGALBAI ANALIZĖ

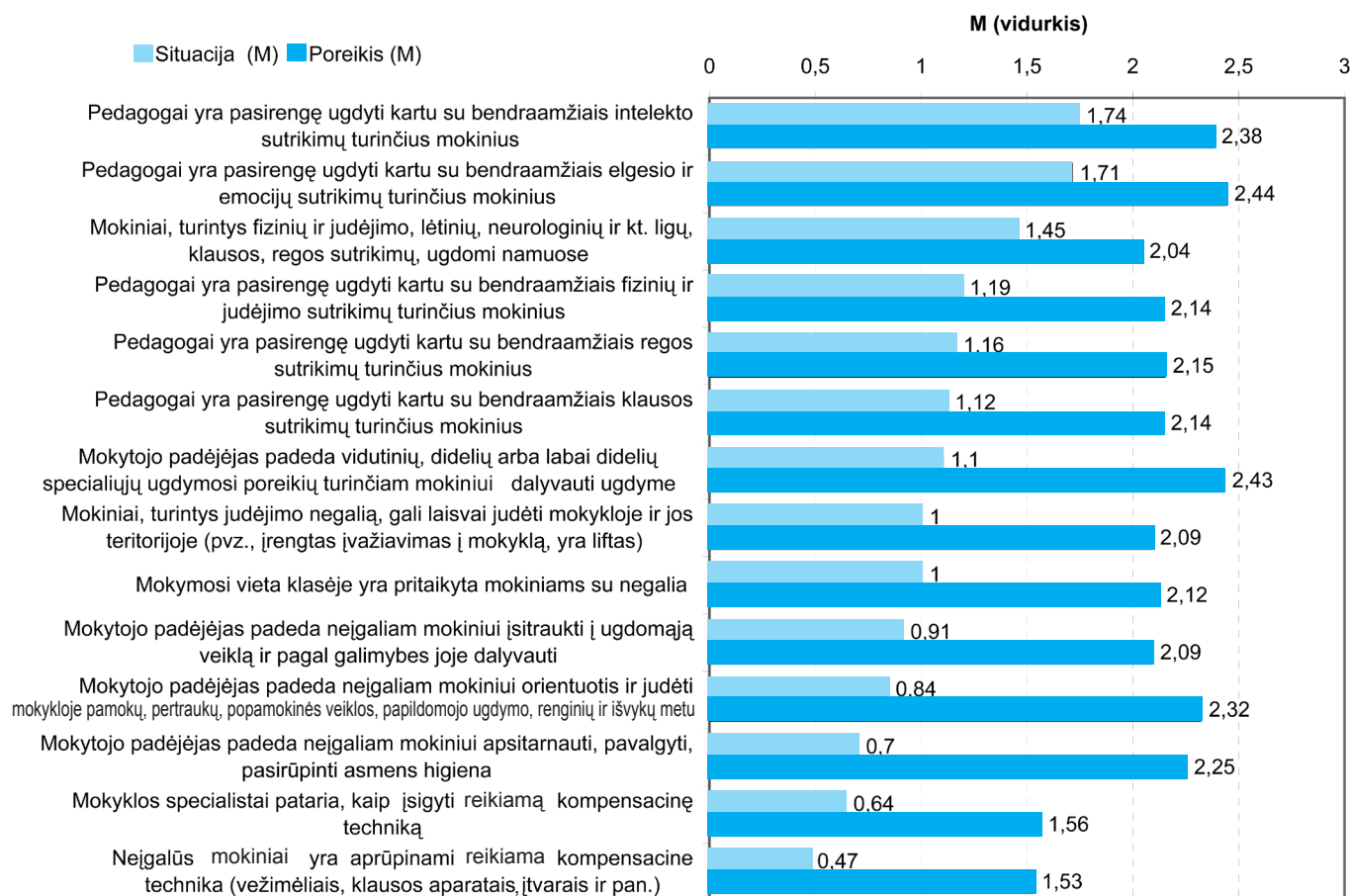
Siekta išsiaiškinti, ar pakankamas specialiosios pagalbą teikimas (aprūpinimas kompensacine technika ir pasirengimas ugdyti įvairių specialiųjų poreikių mokinius) tėvų, specialistų ir mokytojų požiūriu. Kurios specialiosios pagalbą sritys (aprūpinimas kompensacine technika, mokymosi aplinkos pritaikymas, mokytojų padėjėjų pagalba) yra labiausiai išplėtotos ir kuriose poreikis didinti pagalbą yra didžiausias?

Vertinant esamos situacijos ir poreikio didinti specialiąją pagalbą santykį išryškėja problemiščiausia sritis – mokytojo padėjėjo pagalba. Apklaustųjų nuomone, reikėtų didinti mokytojo padėjėjo pagalbą padedant neigiamam mokiniui orientuotis ir judėti mokykloje pamokų, pertraukų, popamokinės veiklos, papildomojo ugdymo, renginių ir išvykų metu, valgant, rūpinantis asmens higiena, įsitraukiant į ugdomąją veiklą ir joje dalyvaujant. Nepaisant to, kad į šiuos klausimus neatsakė maždaug pusė respondentų, o dar didelė dalis rinkosi atsakymą „Nežinau“ (greičiausiai dėl to, kad neteko susidurti su didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, kuriems galėtų būti reikalinga

pagalba apsitarnaujant, orientuojantis mokyklos aplinkoje ir pan.), atsakiusieji reiškia poreikį stiprinti šią pagalbą sritį.

Stipriausia specialiosios pagalbą sritimi, ugdymo proceso dalyvių nuomone, laikytinas pasirengimas kartu su bendraamžiais ugdyti intelekto, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius, o problemiščiausia sritimi – mokinių aprūpinimas kompensacine technika ir mokyklos specialistų konsultacijos ją įsigyjant, taip pat pasigendama mokytojo padėjėjo pagalbą neigiamam mokiniui. Pagal apklausos rezultatus, specialioji pagalba, ugdymo proceso dalyvių (tėvų, mokytojų, specialistų, administracijos atstovų) požiūriu, yra nepakankamai veiksminga, ypač pasigendama mokytojo padėjėjo pagalbą įvairiose ugdymo ir mokyklinio gyvenimo srityse. Tačiau tai, kad atsakydami į kitoje klausimyno dalyje, skirtoje įvertinti ugdymo proceso dalyvių pasitenkinimą psichologine, specialiąją ir specialiąją pedagoginę pagalbą, visi respondentai abejoja, ar gerai žino, kokios pagalbą gali tikėtis iš mokytojo padėjėjo. Antra vertus, dėl informacijos stokos apie mokytojo padėjėją turima daug nepagrįstų lūkesčių.

Specialiosios pagalbą situacijos ir poreikio vertinimas (N = 722) (skalė nuo 0 iki 3)

REKOMENDACIJOS

PSICHOLOGINĖS, SPECIALIOSIOS PEDAGOGINĖS, SPECIALIOSIOS PAGALBOS TEIKIMUI TOBULINTI

- Derėtų tikslinti turinį rodiklių, pagal kuriuos renkami duomenys iš ugdymo įstaigų: **specialieji poreikiai, specialieji ugdymo(si) poreikiai, integruotai ugdomi mokiniai** ir kt. ir nevartoti jų kaip sinonimų. Siūloma fiksuoti **specialiųjų ugdymo(si) poreikių** duomenis (vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, skaičių; specialiųjų ugdymosi poreikių lygius ir kt.), t. y. informaciją, kuri tiesiogiai susijusi su ugdymo(si) procesu.
- Didinti **atsakomybę mokyklų vadovų ir miestų (rajonų) švietimo skyrių vadovų ir asmenų, kurioje vyksta ugdymo(si) poreikių tenkinimo kokybę, tikslinį specialiųjų poreikių turinčio mokinio krepšelio lėšų panaudojimą ugdymo įstaigose. Ugdytinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo lygio bei psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios pagalbos rodikliai turėtų būti fiksuojami, atliekant vidaus ir išorės auditą bei atsižvelgiama į juos, teikiant mokyklų vadovams (direktoriams ir direktorių pavaduotojams ugdymui, kurie vadovauja mokyklų specialiojo ugdymo komisijų veiklai) kvalifikacines kategorijas.**
- Rekomenduojama apskričių, miestų ir rajonų švietimo skyrių vadovams ugdymo įstaigose, kuriose nėra specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų ir kt.), numatytų pagal nustatytus normatyvus, inicijuoti **vidinį (ir/ar išorinį) auditą**, siekiant nustatyti vaikų specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimo situaciją, psichologinės ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygį ir veiksmingumą. Kasmet **ugdymo įstaigoje** derėtų **atlikti** specialiosios pedagoginės, specialiosios bei psichologinės pagalbos teikimo lygio bei veiksmingumo (efektyvumo) **savianalizę**, aiškinantis ugdytinių, mokytojų bei tėvų pasitenkinimą teikiama pagalba.

PSICHOLOGINĖS, SPECIALIOSIOS PEDAGOGINĖS, SPECIALIOSIOS PAGALBOS VEIKSMINGUMUI TOBULINTI

- Vertinant psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios pagalbos lygį ir veiksmingumą, svarbu **atsižvelgti** į ugdymo proceso **dalyvių (mokinių, jų tėvų, mokytojų) poreikius** ir tai, kaip šie dalyviai vertina pagalbą, kuri, tyrimo duomenimis, yra nepakankamai veiksminga.
- Pagal ugdymo proceso dalyvių reikiamas nuostatas ir poreikius, siekiant veiksmingiau realizuoti specialistų funkcijas, specialiojo pedagogo ir logopedo veiklą apibrėžiančiuose dokumentuose derėtų **įtvirtinti specialisto, kaip mokytojų, tėvų bei ugdytinių konsultanto ir švietėjo, vaidmenį**. Šioms funkcijoms atlikti derėtų optimaliau panaudoti nekontaktinių darbo valandų laiką.
- Teikdami tiesioginę pagalbą ugdytiniams, mokytojai turėtų labiau orientuotis į **pagalbos formas, mažinančias atskirtį**: pagalbą dažniau teikti ne specialiojo pedagogo kabinete, o klasėje; užtikrinti, kad adaptuotos programos būtų orientuotos į bendrą visiems turinį, tinkamai jį pritaikant vaikui; taikant specialiąsias programas ir specialiuosius vadovėlius, juos panaudojant užduočių individualizavimui, vengti priemonių išskirtinumo demonstravimo.
- Pagrindinė institucija, atliekanti mokinio ugdymosi poreikių vertinimą ir tenkinimą, yra ir turėtų būti mokykla, nes čia yra mokynys, kuris yra kasdienės edukacinės sąveikos dalyvis. Mokyklos misija – tapti vaiko, tėvų ir su vaiku dirbančių mokytojų įgalinimo institucija, nes būtent ugdymo įstaigos komanda geriausiai išmano vaiko situaciją ir gali geriausiai numatyti ir koordinuoti vaiko raidos ir ugdymo(si) perspektyvą. Todėl **įtraukimo, partnerystės, įgalinimo metodologija turėtų tapti ugdymo įstaigų veiklos pagrindu**. Šios metodologinės nuostatos turėtų tapti **ugdymo komandos kasdienės veiklos orientyrais**.

TRUMPAI APIE TYRIMĄ, KURIUO REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2007 m. buvo atliktas tyrimas „Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis“. Tyrime, taikant kiekybinį standartizuotą apklausos raštu metodą (apklausti 722 asmenys), atskleistas psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklose turinys, pagalbos teikimo situacija ir poreikis mokinių tėvų, mokytojų, mokyklos administracijos bei mokyklos specialistų vertinimu. Naudojantis Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenimis, surinkta infor-

macija apie psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios pagalbos teikimo lygį bei poreikį šalyje: identifikuoti specialiosios pedagoginės, psichologinės pagalbos gavėjai, teikėjai, realios ir reikalingos pagalbos santykis, atitiktis normatyviniams reikalavimams, pagalbos poreikis atskirose apskrityse ir savivaldybėse. Tyrimą atliko Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto Specialiojo ugdymo mokslinis centras. Tyrimo autoriai: doc. dr. (HP) S. Ališauskienė (tyrimo vadovė), doc. dr. A. Ališauskas, doc. dr. L. Miltenienė, dr. D. Gerulaitis, dr. R. Melienė, doktorantė O. Šapelytė.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami ir internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Analizę parengė doc. dr. (HP) S. Ališauskienė, Šiaulių universiteto Meno ir mokslo prorektorė ir doc. dr. A. Ališauskas, Šiaulių universiteto specialiosios pedagogikos katedros vedėjas.

Konsultavo dr. A. Valantinas, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus vedėjas.

PSICHOLOGINĖS, SPECIALIOSIOS PEDAGOGINĖS IR SPECIALIOSIOS PAGALBOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIAMS LYGIS

Redaktorė Nijolė Šorienė
Maketavo Valdas Daraškevičius

2009-09-07. Tir. 500 egz.
Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Sapnų sala“, S. Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius